

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Sociologiska institutionen

Statushistorier

Invandrares etablering på arbetsmarknaden ur ett statusperspektiv

Examensarbete för kandidat i sociologi 15 hp

Tobias Holmin

Houda Omarain

Handledare: Micael Björk

Juni 2009

ABSTRACT

Titel: Statushistorier. Invandrares etablering på arbetsmarknaden ur ett statusperspektiv.

Författare: Tobias Holmin och Houda Omarain

Handledare: Micael Björk

Examinator: Mattias Bengtsson

Typ av arbete: Examensarbete för kandidat i sociologi 15 hp

Tidpunkt: juni 2009

Antal tecken inklusive blanksteg: 50 429

Syfte och frågeställningar: Syfte med denna studie är att beskriva hur akademiker med invandrarbakgrund från Mellanöstern upplever sina möjligheter till en etablering på den svenska arbetsmarknaden. Vi vill utifrån deras berättelser se hur de upplever och hanterar sin status i Sverige satt i relation till deras status i sina ursprungsländer, det vill säga de länder personen vuxit upp i. Vi vill även se vilka konsekvenser denna etablering och statusförändring leder till för ett begränsat urval akademiker med invandrarbakgrund.

- Hur beskriver invandrare akademiker sin status i Sverige och i ursprungslandet?
- Hur hanterar de sin status i de olika länderna och eventuellt skillnaden där emellan?
- Hur upplever invandrare akademiker sin etablering på den svenska arbetsmarknaden?

Metod och material: Kvalitativa intervjuer har gjorts med intervjuguide med öppna frågor utifrån fem teman: livshistoria och bakgrund; status i ursprungslandet; status i Sverige; statusförändring och avslutning.

Huvudresultat: Överlag anser respondenterna att de har fått lägre status i Sverige. Yrkesstatusfallet har inte kompenseras av nyvunna mänskliga rättigheter och frihet från våldsamma konflikter. Yrkesstatusfallet hanteras främst på två sätt. För det första poängterar respondenterna att de alltid har möjlighet att ändra på saker och att deras nuvarande situation beror delvis på dem själva och inte bara på att strukturerna är emot dem. För det andra poängteras familjen som den viktigaste statuskällan. Att familjen klarar sig bra och att barnen är duktiga blir det viktigaste sättet att tillskriva sig själv status.

Nyckelord: Status, Arbetsmarknad, Etnicitet, Akademiker

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING.....	4
1.1 Bakgrund	4
1.2 Problemformulering	4
1.3 Syfte.....	5
1.4 Avgränsningar.....	5
1.5 Disposition	6
2. TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING.....	7
2.1 Tidigare forskning.....	7
2.2 Etnicitet	9
2.3 Status och relativ deprivatation	10
3. METOD.....	11
3.1 Metodansats.....	11
3.2 Urval	11
3.3 Intervjuer	11
3.4 Respondenterna	12
3.5 Forskningsetiska överväganden	13
4. RESULTAT OCH ANALYS	14
4.1 Svensk arbetsmarknad	14
4.2 Familj	18
4.3 Konsekvenser av flytt och exkludering.....	19
4.4 Statusförändring.....	21
5 RESUMÉ OCH RESONEMANG	23
6 LITTERATURFÖRTECKNING	26
Bilaga 1: Intervjuguide.....	28
Bilaga 2: Introduktionsbrev	29

1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

”Människor flyttar, har alltid gjort det och av många olika skäl. Kanske måste hon fly, kanske söker hon arbete, vill studera eller återförenas med sin livskamrat eller sina föräldrar” (Dahlström 2007:26)

Det har påvisats att akademiker med invandrabakgrund trots sina utbildningar ofta får acceptera arbeten med lägre kompetenskrav som ibland klassas som lågstatusyrken (Hjern och Schierup 2007:99). Detta kan av individerna upplevas som ett kraftigt yrkesstatusfall samtidigt som dessa individer genom sin flytt till Sverige kanske fått en ökad status i jämförelse med dem som stannat kvar i personens ursprungsland. Från att ha varit innehavare av ett respektabelt akademiskt yrke blir individen en av alla ”invandrare” som ockuperar den lägre delen av den svenska yrkeshierarkin. Den situation som uppstår kan leda till arbetslöshet, utanförskap, isolering och skapar skillnad i levnadsstandard mellan olika folkgrupper, vilket kan få konsekvenser för samhället i stort (Min 2001; Jonsson 2007:496ff). Akademiker som flyttar till Sverige har oftast stora förväntningar om en etablering på arbetsmarknaden. De vill skapa sig ett liv, finna plats i samhället och få den status de anser sig förtjäna. Hur detta kan gå till, rent konkret, vill vi belysa i vår uppsats.

1.2 Problemformulering

Det finns många förklaringar till varför akademiker med invandrabakgrund har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden eller få det arbete man vill ha. Det kan vara kultur, språk, fel tidpunkt för flytten, till exempel under lågkonjunktur, etcetera (Heath och Cheung 2007:3ff). Att inte uppnå den yrkesstatus man tidigare haft eller anser sig ha rätt till tack vare sin utbildning kan leda till arbetslöshet, problem att behålla de lägre kvalificerade arbeten individen eventuellt lyckas få, depression och alkoholism (Min 2001). Dessa svårigheter kan innebära problem med integrationen i samhället, som i sin tur kan skapa dåligt rykte och främlingsfientlighet mellan olika grupper i samhället. Utifrån dessa rykten tilldelas individerna status som kan påverka familjen, omgivningen och samhället på olika sätt. Bemötandet från statliga institutioner, från arbetsgivare och från medmänniskor spelar också en roll för den status människor tilldelas, vilket påverkar etableringen på arbetsmarknaden samt hur man blir bemött, behandlad, kommunicerad med, med andra ord stora delar av livet.

1.3 Syfte

Syfte med denna studie är att beskriva hur akademiker med invandrabakgrund från Mellanöstern upplever sina möjligheter till en etablering på den svenska arbetsmarknaden. Vi vill utifrån deras berättelser se hur de upplever och hanterar sin status i Sverige, men också i ursprungslandet, det vill säga de länder personen vuxit upp i. Vi vill även se vilka konsekvenser denna etablering och statusförändring leder till för ett begränsat urval akademiker med invandrabakgrund.

Frågeställningar:

- Hur beskriver invandrande akademiker sin status i Sverige och i ursprungslandet?
- Hur hanterar de sin status i de olika länderna och eventuellt skillnaden där emellan?
- Hur upplever invandrade akademiker sin etablering på den svenska arbetsmarknaden?

1.4 Avgränsningar

Vi har valt att begränsa studien till hur akademiker från Mellanöstern påverkas och upplever status i sitt ursprungsland och i Sverige och om de upplever en statusförändring. Mellanöstern definieras här som länderna runt persiska viken, på arabiska halvön samt norr om dessa, alltså Yemen, Oman, Förenade arabemiraten, Bahrain, Qatar, Saudiarabien, Kuwait, Irak, Iran, Israel med de palestinska områdena, Libanon, Jordanien, samt Syrien. Detta område är allt annat än kulturellt homogent men vid ankomsten till Sverige ser de flesta svenskar inte någon skillnad och bemöter människor från dessa länder på ett liknande sätt. Att undersöka invandrare från denna region blir extra intressant i och med den stereotypifiering som tagit fart efter terrorattackerna mot USA och det uppmärksammade kriget mot terrorismen. Mellanöstern blev då en sammanhängande "islamsk civilisation" som befinner sig på kollision med den "västerländska civilisationen". Dessa "muslimer" får nu en extra etnisk identitet i kontakten med det "svenska" samhället.

1.5 Disposition

Uppsatsens innehåll och olika delar har strukturerats enligt följande:

Kapitel 2: här presenteras tidigare forskning samt de teoretiska utgångspunkter kring etnicitet och status som ligger till grund för analys och slutsats.

Kapitel 3: i detta kapitel redogörs den metodansats som ligger till grund för studien. Respondenterna presenteras, urval och intervjumetod motiveras.

Kapitel 4: resultatet av intervjuerna presenteras och analyseras utifrån teorier och tidigare forskning i kapitel 3.

Kapitel 5: här sammanfattas studien och en avslutande diskussion förs om skillnader och likheter i de statushistorier som presenteras.

2. TEORI OCH TIDIGARE FORSKNING

I sökandet efter tidigare forskning kring ämnet har vi valt att använda generell information som är relevant för att förstå invandrares situation i Sverige. Vi använder också en studie som gjorts i New York men berör vårt problemområde som är av vikt för att visa likheter och skillnader när det gäller etableringen på arbetsmarknaden och vilken status dessa invandrare tilldelas i Sverige och i andra delar av världen. Detta blir intressant eftersom vi har liknade syften med vår undersökning.

Som inledning till teoretiska utgångspunkter och den empiriska undersökningen kan det vara lämpligt att redogöra för de teoretiska begrepp vi använder. Vi kommer att tydliggöra vad de olika begreppen innebär. Vi har valt att arbeta utifrån begreppen etnicitet, status och relativ deprivation eftersom vi menar att de klart avgränsar och definierar respondenternas upplevelser.

2.1 Tidigare forskning

År 2003 var 1,4 miljoner människor, 16 % av befolkningen, i Sverige utlandsfödda eller hade två utlandsfödda föräldrar (Schierup 2007:76). Vid det laget hade bidragsberoende och arbetslöshet bland invandrare länge uppmärksammats som ett problem. Utlandsfödda har lägre sysselsättning även när hänsyn tas till utbildningsnivå och andra kringligganden faktorer (Hjerm och Schierup 2007:107). De drabbas dessutom hårdare vid lågkonjunkturer. Då invandrares anställbarhet beräknas vara lägre än svenskfödda blir de ständigt offer för sist-in-först-utprincipen. I ekonomikrisen 1991-93 förlorade en större andel invandrare jobbet än svenskfödda vid konstanthållning för humankapital, anställningsform och lönenivå (Hjerm och Schierup 2007:98, Jonsson 2007:459). Från 1990-talet har invandrarnas förvärvsintensitet fallit mer än den allmänt ökande arbetslösheten samtidigt som den relativa inkomstnivån sjunkit (Peterson och Ålund 2007:19). Den minskade förvärvsintensiteten kan sättas i samband med ökningen av andelen utomeuropeiska invandrare (Jonson 2007:452). Fram till andra världskriget var Sverige ett relativt homogent land ur etnisk synvinkel. När industrin expanderade söktes arbetskraft utanför de nordiska länderna. Arbetskraftsinvandringen stoppades 1972 och ersattes därefter med ökande flyktinginvandring. I en proposition från

2007 underlättar regeringen återigen arbetskraftsinvandring men ännu är det för tidigt att se om detta får någon effekt.

Mins (2001) studie av koreanska invandrare i New York berör vårt problem i en annan miljö. Bland de koreanska invandrarna har stora delar av männen eftergymnasial utbildning och de har haft ett kvalificerat arbete i Korea. När de sedan flyttat till USA har de stora problem att få ett kvalificerat yrke och känner att de inte får den status de upplever sig förtjäna och hade i Korea, både på arbetsmarknaden och i familjen (Min 2001:314). Männens utbildning gör dem ovilliga att ta ett lägre kvalificerat arbete. Den relativa deprivationen gör männen missnöjda med sin situation. Kvinnorna i sin tur, som ofta har motsvarande gymnasieutbildning, får också arbeten under sin kompetensnivå såsom butiksarbeten i koreanska affärer, nagelsalonger och kemtvättar (Min 2001:308). Kvinnorna är överlag ganska nöjda med dessa arbeten och i jämförelse med situationen i Korea där kvinnorna ofta är hemmafruar får de mer att säga till om i familjen när de efter flytten ofta står för mer än hälften av familjens inkomst. Samma tendens finns bland invandrare från Iran i Sverige (Darvishpour 2004:72). Darvishpour påpekar dock att denna tendens inte gäller alla grupper utan är beroende av miljön både innan flytten och i Sverige. En avgörande faktor för både kvinnor och män är huruvida individen upplevt sig vara åsidosatt genom att exempelvis befinna sig i en minoritetssituation eller som kvinna uppfatta sig som underordnad en mansdominerad struktur. En individ som aldrig utsatts för det upplever oftare mer missnöje vid migrationssituationen.

Etnifierad fattigdom ökar i Sverige men än ännu inte uppe på samma nivå som exempelvis i Storbritannien (Schierup 2007:93). Skillnader i arbetsmarknadsregleringar länderna emellan gör att invandrare i Storbritannien har lättare att få jobb än invandrare i Sverige som riskerar att långsiktigt hamna utanför. I Storbritannien är dock risken större att förbli fattig när etablering på arbetsmarknaden väl skett (Hjerm och Schierup 2007:109). Även i Sverige finns dock många invandrade akademiker från länderna utanför Västeuropa som har okvalificerade arbeten trots mer än femton år i Sverige (Hjerm och Schierup 2007:99). Utsorteringen av invandrare börjar i rekryteringen och förstärks genom organisationer som sorterar baserat på föreställda kulturella skillnader (SOU 2006:169). Enligt Eva Olkiewicz beror detta på att invandrare inte behärskar svenska språket särskilt väl. Därför hänvisas de till slitiga och ofta lågavlönade arbeten inom okvalificerade yrken där de ofta stannar kvar. Invandrarnas

utbildning från ursprungslandet spelar alltså ingen roll. Det typiska blir att de hamnar längst ner på hierarkistegen, den rörlighet som förekommer sker ofta genom att invandrarna blir företagare eller hemspråklärare (Olkiewicz 1990:16f). Detta står i kontrast till den ofta hoppfulla bild som de flesta som nyligen migrerat har inför sina framtida möjligheter på arbetsmarknaden (Olkiewicz 1990:9,14; Nyberg 1989:46). Generellt har utrikesfödda i Sverige sämre arbetsmiljö än svenskfödda. Akademiker i Sverige som invandrat från Mellanöstern uppfattar också sitt arbete som enformigt och stressigt tre till fyra gånger oftare än motsvarande svenskfödd akademiker (Hjern och Schierup 2007:101). Arbetsmarknadsproblemen slår extra hårt mot kvinnor. Invandrade akademikerkvinnor har svårare att få jobb i jämförelse med såväl invandrade män som svenskfödda kvinnor och män. Samtidigt accepterar kvinnorna lättare ett arbete under deras kompetensnivå (Darvishpour 2004:84). Invandrargruppers inbördes hierarki på arbetsmarknaden anses bero på hur långt ifrån majoritetssamhället en grupp står. Det innebär att invandrare från Mellanöstern anses få en position med mindre makt och inflytande än invandrare från Östeuropa som in sin tur får en ställning underordna invandrare från Västeuropa (SOU 2003:69).

2.2 Etnicitet

Etnicitet är ett kontrastivt fenomen som får mening först i mötet med den andre (de los Reyes 2007:47, Jenkins 2008). Det är alltså en form av gruppbildning eller social gränsdragning mellan vi och de andra. Vad skillnaden mellan ingrupp och utgrupp består i varierar men ofta talas om ingruppens speciella kultur, språk, religion och/eller härstamning. Dessa egenskaper kan skapa sammanhållning i relation till andra grupper och representerar då den idealbild med vilken man vill bli bemött och identifierad av andra. Gruppen anser sig ha rätt att verka tillsammans politiskt och i grupper som gör just detta formeras tankar om gemensam härstamning, kultur eller religion (Jenkins 2008:10). Beteckningen ”invandrare” används ibland som ett försöka att kategorisera människor från kulturer som anses ”traditionella” och lägre stående än den svenska ”kulturen”. Sverige betraktas då som ett modernt jämställt land som skapar samhörighet bland dem som definieras som tillhörande den etniska gruppen svenskar (Peterson och Ålund 2007:18, de los Reyes 2007:47,18). En etnisk identitet är också bestående av flera lager. Om en person identifierar sig som Cardiffbo, walesare, britt, europé eller västerlänning beror på sammanhang, dessa tillhörigheter till etniska grupper finns i en individ samtidigt (Jenkins 2008:42ff).

2.3 Status och relativ deprivatation

Status kan ses som ett tillstånd av erkännande och respekt som berör en människa och/eller en grupp. Social status handlar om människors sociala rangordning i samhället, status avgör individens plats i en hierarkisk rangordning (Sennett 2003:53). Individens plats baseras på positioner i samhället och på arbetsmarknaden. Status definieras därigenom utifrån yrke, egendom, inkomst, utbildning, levnadsförhållanden och etnisk bakgrund (Turner 1988:3). Människors status är dock inte permanent utan kan variera både över tiden och vara bestämd av det specifika sammanhanget, objektiv status måste inte sammanfalla med subjektiv status. Generellt sett är det de faktorer som anses viktiga för en grupp som ger en människa högt anseende i gruppen eller i det sociala sammanhanget. En akademisk invandrare har hög status i sitt ursprungsland i egenskap av sin utbildning, men ofta lägre status på arbetsmarknaden i Sverige i egenskap av sin tillskrivna grupptillhörighet ”invandrare”.

Huruvida individen tillhör en grupp som tillskrivs hög eller låg status i jämförelser med andra grupper påverkar hur individen ser på sig själv. I grupper som har högre eller liknande status som omkringliggande grupper återfinns tendenser att favorisera den egna gruppen som då framstår som både kompetentare och trevligare än andra, samtidigt som man är nöjd med att ingå i gruppen (Brown 2000:323ff). Sammanhållningen i en underordnad grupp är oftast mycket lägre. Individen uppfattar sin egen grupp som dålig, identifierar sig inte främst med den utan är missnöjd och arbetar för att försöka lämna den. Denna tendens är starkast om individen uppfattar gruppens underordning som i någon mån rimlig och en möjlighet att lämna gruppen finns. När underordningen uppfattas som orättvis eller medlemmarna upplever att det inte går att lämna gruppen kan en starkare identifiering uppkomma som en motreaktion mot den orättvisa behandlingen. Gruppen och dess medlemmar går då in för att hävda sin rätt och ifrågasätta sin underordning (Brown 2000:326ff). Detta missnöje har sin rot i relativ deprivatation. Gruppen eller individen anser sig förfördelad i förhållande till andra individer och grupper, vilket alltså i sig kan stärka gruppidentifikationen och leda till konflikter eller bitterhet (Brown 2000:233ff; Hogg och Vaughan 2008:393ff).

3. METOD

3.1 Metodansats

För att på bästa sätt få en förståelse för hur akademiker med invandrarbakgrund upplever och påverkas av status och statusförändring i och med flytten till Sverige används kvalitativa intervjuer som möjliggör en helhetsbild och en god förståelse för problemet. Denna metod skapar närkontakt till intervjupersonerna och öppnar upp för en bättre förståelse av den enskildes livssituation (Bryman 2002:300f). Denna metod innebär också en flexibilitet då frågor som missförstås av respondenterna kan rättas till vartefter.

3.2 Urval

De kriterier som respondenterna söktes utifrån var följande. Människor som har familj, har bott i och utbildat sig i Mellanöstern och har bott i Sverige mer än 4 år. Under denna tid har de etablerat sig i samhället och lärt sig språket, vilket även underlättar kommunikationen mellan respondenterna och intervjuarna. De har under denna tid inte fått ett jobb som motsvarar den kompetens de hade med sig när de flyttade till Sverige. Av praktiska skäl är alla respondenterna bosatta och verksamma i Göteborgsområdet. Bekvämlighetsurval med inslag av snöbollsurval har gjorts för att nå en grupp ur vilken ett mer formellt urval är svårt att göra (Aspers 2007:91f; Bryman:2002:313f). Respondenterna har olika akademiska bakgrunder vilket ger variation i respondenternas upplevelser.

3.3 Intervjuer

Tematiserade djupintervjuer används för att få fram en allsidig bild av problemet (Aspers 2007:138f). Samtalsintervjuer är fördelaktiga då formen medför att respondenterna kan känna sig trygga, avslappnade och tala fritt. Frågorna kan upprepas och förklaras för att undvika missförstånd samt hantera språksvårigheter. Samtidigt finns möjligheten att gå på djupet då följdfrågor kan rikta in människor på att prata länge om en sak. Med hjälp av intervjuguiden (bilaga 1) fokuseras samtalen på de aspekter som är intressanta och relevanta för projektet. Samtalen då intervjuerna bokats in blev korta och något stressade vilket skapade osäkerhet om huruvida presentationen av vårt projekt gått fram. För att säkra att respondenterna förstått vad de tackat ja till att delta i fick de vid intervjutillfället läsa ett kort brev där projektet och de teman som användes under intervjun presenterades (bilaga 2). Intervjuerna ägde rum på platser respondenterna valt själva. Trots att vissa av platserna hade potential att bli ganska

bullriga blev det inga större problem att höra vad respondenterna sa, varken under intervjun eller på inspelningen. Vid samtliga intervjutillfällen var båda författarna närvarande och efter intervjun diskuterades resultaten igenom. Detta ger en god interbedömarreliabilitet då risken för ensidiga tolkningar och jämförelser minskar (Bryman 2002:86). Intervjuerna spelades in för att möjliggöra full koncentration på respondenten samtidigt som båda intervjuarna antecknade, delvis för att ha en anledning att vara tysta och därmed ge respondenten tid att tänka efter. En av intervjuarna ledde intervjun genom att ställa de huvudsakliga frågorna medan den andre kompletterade vid behov. Intervjuerna genomfördes enligt en passiv modell där intervjuaren ställer så få drivande frågor som möjligt och istället uppmuntrar respondenten att prata och själv leda intervjun.

3.4 Respondenterna

Respondenterna kontaktades via telefon efter att telefonnummer till lämpliga individer inhämtats från kontakter. Ingen av forskarna kände respondenterna sedan tidigare. Med de respondenter som valde att delta i undersökningen bokades en tid någon dag senare för en intervju. Att intervjuerna skedde snabbt inpå första kontakten är fördelaktigt då intresset lättare hålls uppe hos respondenten.

Nesrin är född i Kuwait av palestinska föräldrar och flyttade med sin familj till Libanon i samband med Iraks anfall på Kuwait. Hon är utbildad till bibliotekarie i Libanon och har praktiserat på bibliotek i Sverige. Nu har hon ett vikariat som hemspråkslärare. Hon har familj och har bott i Sverige i nio år.

Hanna härstammar från Palestina men är uppvuxen i Jordanien. Hon var banktjänsteman i Jordanien med en utbildning anpassad för detta. I Sverige har hon skaffat sig examen i matematik och statistik samt i arabiska och i pedagogik. Hon arbetar numera som högstadielärare på en ”invandrarskola”, som hon själv kallar den, men har tidigare arbetat som hemspråkslärare och tolk. Hon har familj och har bott i Sverige i 22 år.

Mohammed kommer från Irak. Han är utbildad kemiingenjör och hade chefsuppgifter på sin arbetsplats i Irak. I Sverige har han vikarierat inom sin gamla bransch men på tjänster som inte kräver ingenjörsexamen. Numera driver han en butik. Han har familj och har bott i Sverige i tretton år.

Linda kommer från Libanon. Hon har examen i matematik och pedagogik från Libanon och har arbetat på universitetet samt som samordnare på gymnasieskolor både i Libanon och i Förenade arabemiraten. I Sverige har hon studerat datavetenskap. För närvarande är hon mammaledig men lär ut arabiska i en förening. Innan föräldraledigheten arbetade hon som hemspråkslärare och har tidigare arbetat som personlig assistent. Hon har familj, bär huvudduk och har bott i Sverige i tretton år.

3.5 Forskningsetiska överväganden

Vår förförståelse kan påverka vår forskning. Att den ena forskaren har sin släkt härstammande från Mellanöstern och den andra från Sverige ger oss möjligheter att notera varandras förförståelse och hjälper oss att kunna hantera eventuella intervjuareffekter. Vårt intresse för status kan få respondenterna att presentera sin berättelse utifrån statuskillnader på ett starkare sätt än de tidigare upplevt. Detta har vi försökt lindra genom att vänta med att använda ordet status till sent i intervju när respondenten själv nämnt ordet eller länge pratat om fenomenet utan att nämna ordet.

Undersökningen uppfyller vetenskapsrådets forskningsetiska principer för humaniora och samhällsvetenskap (2002). Respondenterna var ordentligt informerade om undersökningens syfte och vilka vi som gjorde undersökningen var. Språkproblem hanterades genom att informationen tillhandahölls både muntligen och skriftlig. På samma vis informerades också om att respondenternas medverkan i undersökningen var frivillig och när som helst kunde avbrytas. När intervjun avslutades tillfrågades respondenterna om de ville vara anonyma i uppsatsen. Ingen av dem tyckte att det var nödvändigt men de uppträder trots detta här under fingerat namn, det finns nämligen inte heller någon anledning för respondenterna att presenteras med sina riktiga namn. Den information som samlats in kommer endast att användas i uppsatsarbetet och lämnas inte ut till tredje part.

4. RESULTAT OCH ANALYS

Resultatet av den empiriska analysen presenteras utifrån följande teman: svensk arbetsmarknad; familj; konsekvenser av flytt och exkludering; samt statusförändringar. Dessa teman har växt fram i mötet mellan teori och tidigare forskning och respondenternas stathistorier om sin etablering på den svenska arbetsmarknaden. Citat återges i skriftspråk för att underlätta läsningen. Dessutom ställs resultaten i relation till tidigare forskning.

4.1 Svensk arbetsmarknad

Vårt syfte med uppsatsen var att undersöka hur akademiker från Mellanöstern beskriver sina upplevelser av sina möjligheter till en etablering på den svenska arbetsmarknaden. Vi ville se hur invandrarakademiker beskriver sin status i Sverige och i ursprungslandet. Hur de hanterar sin status i de olika länderna och eventuellt skillnaden där emellan? Hur de upplever sin etablering på svensk arbetsmarknad? Detta skall vi redogöra för genom att visa hur respondenternas utbildning har påverkat deras situation på arbetsmarknaden, men också för hur de upplever att deras chanser har varit att få ett passande jobb. Dessutom kommer vi att belysa deras förväntningar innan flytten och hur förväntningarna förändrats efter en tids boende i Sverige. Vi kommer även att beröra hur familjen påverkar invandrarnas status.

4.1.1 Förväntningar vid flytten till Sverige

Etnicitet handlar om en gruppbildning eller social gränsdragning mellan vi och de andra. Åtskillnaden mellan ingrupp och utgrupp, det vill säga mellan svenskar och invandrare beror på många faktorer, men ofta handlar det om ingruppens upplevelse av gemensam kultur, språk, religion och härstamning. Dessa egenskaper skapar gemenskap i relation till andra grupper och representerar då den drömbild man vill bli bemött, respekterad och identifierad med av andra (Jenkins 2008). De som emigrerar till Sverige har en drömbild av att de skall få det bättre, få den status de hade i hemlandet, men vi har funnet att respondenterna upplever något helt annat. Hanna kommenterar dock att hon var införstådd med att det skulle vara svårt på arbetsmarknaden med hennes dåvarande kvalifikationer. Hon visste att hon behövde lära sig språket och komplettera för att uppnå samma status som i ursprungslandet.

”eftersom jag fick höra att det är många invandrare som bara jobbar som städare ...//... då tänkte jag att få väl börja kolla om jag skall söka jobb, måste jag ha SFI-betyget (Svenska för invandrare), och efter Sfi, då kom komvux...//... bankjobb det går inte att få här i Sverige. Om man inte har den utbildning som Sverige har” (Hanna)

De andra respondenterna hade en förhoppning om snabb etablering på svensk arbetsmarknad.

”När jag kom hit till Sverige, jag var jätteglad att jag kom hit och det finns universitet så att man kan studera, fortsätta som doktorand, fortsätta jobba” (Linda)

Alla respondenter förklarade att de hade anhöriga i Sverige som klarat sig bra och hade hört mycket om de möjligheter som fanns. De hoppades att deras status skulle vara densamma som i ursprungslandet. För att lyckas etablera sig på den svenska arbetsmarknaden har de lagt märke till att det krävdes en anpassning till den nya miljön, kulturen och språket i det nya landet och det visade sig vara svårare än vad de trott. När grundläggande svenskkurser var avklarade och universitetsbetyg hade översatts till svenska återstod fortfarande många hinder. Eftersom respondenternas förväntningar till etablering varierat vid flytten, har de haft olika svårt att integrera sig i svenska samhället och på arbetsmarknaden. Vi fann dock att respondenterna väljer att anpassa sig i olika grad till den nya miljön. Detta kan bero på vilken etnisk identitet man känner att man äger. En sådan identitet kan som vi nämnt tidigare bestå av flera lager hos en och samma individ, det vill säga att denna känner sig som Cardiffo, walsare, britt, svensk, arab och som beror på sammanhanget (Jenkins 2008). Vi kan tydligt se att majoriteten av respondenterna flyttade till Sverige med förväntningar att kunna fortsätta det liv som de hade innan flytten och med den bild de fått av anhöriga i Sverige. Alla har blivit besvikna av den bilden.

4.1.2 Utbildning

Respondenterna är överens om att den utbildning de har från universitet i Mellanöstern är oanvändbar i Sverige. Även om utbildningen går att översätta till en svensk examen är det ingen som har haft användning för den i Sverige. Nesrin och Mohammed ser inte en utbildning från ett svenskt universitet som en möjlighet till etablering på arbetsmarknaden. Enligt tidigare forskning är invandrare i behov av försörjningsbidrag vilket i sin tur skapar ett samhällsproblem (Hjerm och Schierup 2007). Detta problem menar vi beror bland annat på att invandrare inte har lika stora möjligheter som svenskar till ett arbete. Därmed får de lägre sysselsättning och är arbetslösa i högre grad trots sin utbildningsnivå. Detta bekräftas av Nesrin och Mohammed som inte tror på att en svensk utbildning kan hjälpa de till etablering. Hanna och Linda har däremot försökt att sadla om för att få svensk utbildning och på det sättet få en chans till etablering.

”Om man inte har den utbildningen som Sverige har ...//... fick jag höra att det är många invandrare som bara jobbar som städare eller städerskor eller skala potatis på en restaurang diskar och sånt”(Hanna)

”jag sa till dig när jag gjorde intervju, de som gjorde intervju med mig de var inte utbildade och när jag sa till dem: jag vet det är och vad det är. Då, jag tänkte, så kanske jag har fel. De säger, om han får jobb efter intervjun, han skall ta vårt jobb”(Mohammed)

Respondenterna upplever att det är mycket svårt att få ett arbete. Detta beror enligt Eva O på att invandrarna inte har tillräckliga kunskaper i svenskspråket och därför har de heller inte haft användning för sina utbildningar i Sverige. Men det är viktigt att påpeka att respondenternas utbildningar ändå format dem och kan i vissa situationer höja respondenternas status.

”Jo det, när jag träffat folk och berättat att jag har bra utbildning och så, alla visat mig respekt faktiskt”(Mohammed)

4.1.3 Möjligheter till etablering på svensk arbetsmarknad

Alla respondenter uttrycker att de har små chanser till en fast etablering med sina nuvarande kvalifikationer. Med etablering menas fast anställning eller längre vikariat. Respondenterna uttrycker också uppfattningen att invandrare på den svenska arbetsmarknaden är underordnade majoritetsbefolkningen vilket ligger i linje med tidigare forskning och det som sagts tidigare, ett arbete går framför allt till en svensk och inte till en invandrare trots lika kompetens. Samtidigt anses en svensk ha bättre möjligheter att få jobb även i Mellanöstern. Linda uttrycker det såhär.

”Om det finns en plats och två som söker, en svensk och invandrare och har samma utbildning. De tar en svensk. Det är livet ...//... men i vårt land det är inte samma sak. De tar en invandrare först (en svensk)” (Linda).

Hanna förklarar att hon vill arbeta som statistiker, den utbildning hon skaffat sig i Sverige. Hon säger sig ha sökt tusentals jobb som statistiker, över hela Sverige och väntat i månader, men hon har inte fått komma på en enda intervju. Vilket kan förstås genom det som tagits upp i tidigare forskningen där utsorteringen av invandrare redan börjar i rekryteringen och armeras genom att organisationer sorterar utifrån föreställda kulturella skillnader (Integrationens svarta bok 2006). Kvinnorna i undersökningen upplever att det är lättare att få ett okvalificerat arbete som till exempel hemspråklärare än att få arbete med de rätta kvalifikationerna. Linda har arbetat som hemspråklärare och uppfattar det som att invandrare gärna får jobba med

invandrarbarn men helt ska hållas borta från den allmänna skolan. Nesrin fortsätter på samma tema:

”de ville hitta en annan som kunde jobba istället eller ersätta honom och så hon kontaktade mig och så du, du är jätteduktig och måste jobba, alltså i och med att jag pratar arabiska, du måste jobba som hemspråkslärare. Det är många som jobbar som hemspråkslärare som inte har behörighet. Men, de fixade det på något sätt, jag har inte den här behörighet men jag har en utbildning” (Nesrin)

Ingen av respondenterna har, menar vi, fått ett arbete med den status de önskar. Ett mönster syns också där alla kvinnliga respondenter har blivit uppmanade att arbeta som hemspråkslärare eller med andra saker som rör enbart invandrare. För ett sådant arbete krävs inga särskilda kunskaper, men innebär också lägre status. Respondenternas upplevelser går här i linje med Olkiewicz’ studie som visar att invandrare i Sverige ofta blir just hemspråkslärare som första jobb i Sverige. Enligt Mins studie drabbas kvinnliga koreaner av samma fenomen som respondenterna. De kvinnliga koreanerna uppmuntras att arbeta med saker som rör koreaner så som butiksarbetare i koreanska affärer.

”När jag säger att jag jobbar i skolan då frågar de om jag jobbar som modersmålslärare, de tror inte att jag jobbar som matte, No och svensklärare. För det är, det är inte så många som har det här jobbet. Jag blir stolt när jag säger att jag jobbar som matte- NO-lärare och inte som modersmållärare” (Hanna)

Samtidigt upplevde två av respondenterna (Hanna och Nesrin) att de fick högre status på arbetsplatsen när de arbetade med andra invandrare. De fick då bekräftelse, erkännande och respekt. Statusfallet upplevdes inte längre som lika stort.

När kvinnornas etablering på arbetsmarknaden har gått via hemspråkslärartjänster har Mohammed, helt i enlighet med tidigare forskning, valt att starta eget. Detta efter att vid flera tillfällen sett teknikertjänster som han sökt gå till svenskar med lägre utbildning.

”när jag tänker det är svårt att komma in jag tänkte det är bättre om man startar eget, man blir också chef” (Mohammed)

Mohammed har gett upp hoppet om en etablering i sin gamla bransch som kemiingenjör eller tekniker. Han ville inte läsa till taxichaufför eller jobba för någon annan utan menade att det skulle vara lättare att starta eget och därmed få jobb och högre status.

Respondenternas nuvarande sysselsättning anser vi visa tydligt på deras problem på arbetsmarknaden. Vi kan dra slutsatsen att det är svårt för respondenterna att få ett arbete med

de rätta kvalifikationerna, men enklare att få ett arbete som kräver lägre kvalifikationer, eller inga kvalifikationer alls, men som innebär mycket lägre status än den de önskar.

4.2 Familj

Under intervjuerna berättade respondenterna om hur de hade hamnat i Sverige och varför de ville flytta till det nya landet. De flesta av respondenterna trodde på att deras status skulle vara åtminstone den samma som i ursprungslandet eller att den skulle bli högre. Respondenternas önskan om erkänd status är tydlig. Kvinnorna förklarade att deras flytt till Sverige berodde på att de gift sig med en man som redan bodde här. Mohammed flyttade till Sverige med sin familj för att få ett bättre liv, hans syster sa att han skulle få det bättre där det inte finns några krig. Nesrin och Hanna uttrycker uppskattning inte bara över avsaknaden av krig utan även yttrandefrihet, demokrati, mänskliga rättigheter, en ickekorrumpad byråkrati och skattefinansierad skolgång. Allt detta skulle gynna respondenterna på olika sätt, men framför skulle det gynna deras barn.

Vi tolkar att barnen och deras framtid är en viktig fråga för respondenterna. Kvinnorna uttrycker att de har en bra familj med barn som kommer att lyckas och ge dem status som de själva har svårt att uppnå. Barnen är på många sätt deras viktigaste insats i livet, speciellt sedan de själva inte har kunnat få ett arbete med önskvärda kompetenskrav.

”så för mig det här är min status att ha min familj, att ha de här höga värderingar att respektera och bli respekterad.” (Nesrin)

Alla respondenterna är överens om att deras barn kommer att få ett bra liv i Sverige. Vi menar att de känner samhället från barnsben och drabbas inte av samma exkludering som respondenterna har gjort. Om barnen har fått det bättre än om de stannat kvar i ursprungslandet råder det delade meningar om. Hanna och Nesrin anser att barnen får det bättre här. Som palestinier är de flyktingar överallt och de hade inte speciellt bra förutsättningar i Libanon eller Jordanien heller. Barnen är svenskar och det är något bra. Linda har tre gånger försök flytta utomlands med sin familj. Till hennes besvikelse har de inte trivts och hon har flyttat tillbaka för deras skull. Istället försöker hon se till att barnen får del av det språk, den kultur och religion som hon vill att de ska ha med sig trots att de bor i Sverige. Mohammed menar att det i Sverige finns alla möjligheter för hans barn om de bara vill. Han är dock missnöjd med att de lär sig för lite i skolan och tror att de hade haft bra möjligheter även om de aldrig flyttat till Sverige. Barnens utbildning är för respondenterna en

viktig del av föräldrarnas status, framförallt genom att vara väluppfostrade och lyckas i skolan och karriären.

Eftersom barnen och familjen visat sig vara betydelsefulla för respondenternas status, och fortsätta kamp för att få jobb, kan vi dra slutsatsen att människor är i behov av att få sin status erkänd. Kan man inte få det via ett arbete måste man kämpa till sig det via något annat. I detta fall är det när barnen lyckas, både i arbetslivet och i samhället i övrigt, som föräldrarna får erkännande och respekt.

4.3 Konsekvenser av flytt och exkludering

Att alla respondenter har kämpat för en etablering på arbetsmarknaden är en naturlig del av livet för att få erkännande och respekt. Att den etniska bakgrunden har påverkat deras möjligheter är alla överens om. Respondenterna upplever viss tröst i att de inte är ensamma. Det är inte bara invandrare från Mellanöstern som drabbas utan även invandrare med andra nationaliteter. Linda berättar att hon fick lämna in sin CV efter ansökningsdatumet hade gått ut. Intresset var stort för att anställa sju kvinnor och det fanns få kompetenta sökande. Linda fortsätter att berätta att hon fick komma på en intervju, men

”när jag har intervju, kanske han var chockad därför att jag har schal. Men de var jättesnälla och jag gjorde en intervju, lämnade alla papper och jag gjorde någonting efter 2-3 dagar de ringde och sa att det finns inte plats.”

”De vill inte acceptera mig för jag har schal kanske ... Det är livet. Om jag skall bli här. Jag skall sitta och bli arbetslös annars jag kan gå ut och ta ett annat land och jobba där, men därför att min familj är här, jag är här.” (Linda)

Alla respondenterna säger sig vara eller har varit deprimerade på grund av den svåra etableringen på arbetsmarknaden och den låga status som de upplever. Mohammed förklarar att han och familjen har påverkats negativt, men de har kämpat och allt har blivit lite bättre. Han förklarar att han måste acceptera att det inte finns så många jobb inom petroleumindustrin i Sverige. När det gäller familjen och barnens så upplever kvinnorna stressen av att de måste ha ett arbete för att de skall få erkännande och respekt inte bara av barnen utan av alla som är i deras omgivning och i samhället.

”jag har problem med människor, de pratar med mig, man kan säga att de pratar med mig en andradel eller en tredjedel, bara jag har schal. De förstår inte att de som har schal kan bli akademiker eller har utbildning”

”Nej, men jag är jätteledsen för att mina barn känner inte att jag utbildad eller någonting. De vet inte var jag var [i] livet. Du vet när man jobbar, barnen ser att mamma jobbar eller utbildad, Varje gång jag har berättat någonting, aaa mamma [med förvånat tonläge], [skratt]. De förstå att jag sitter hemma och gör ingenting” (Linda).

Nesrin säger att hon har varit jättedeprimerad och inte sett ljus på framtiden. Hon har sökt alla möjliga jobb, men insåg svårigheten att komma in på den svenska arbetsmarknaden. Kanske på grund av att hon inte har tillräckligt med erfarenhet, som hon uttryckte det. Hanna, som inte har fått något statistikjobb har arbetat som lärare på en ”svensk skola”. Numera har hon gett upp den tjänsten på grund av mobbing. Nu arbetar hon på en ”invandrarskola” där hon trivs bra men trots det uttrycker hon en rädsla för att inte få behålla sin lärarposition på grund av besparingar. Rädsla och depressioner ser vi hos alla respondenter vilket är förståeligt då invandrare, enligt tidigare forskning (Hjern och Schierup), ofta är de första att förlora jobbet i lågkonjunktur. Mobbingen berodde på att Hanna var invandrare och ledde till att hon blev sjukskriven.

”från först dagen då eleverna kom och fråga en vikare som bryter språket, då blev jag mobbad direkt. Det är många som, det är någon av dem som har skrivit en uppsats och hans lärare tog den. Hon var så duktig, fick tag i problemet, pratade med honom och hans mamma, rektorn fick reda på det. Vi vill inte ha en turk som vår NO-, mattelärare sa han och det har inte varit stopp med detta, det är många elever i [område], det är inte så tätbefolkat med invandrare.” (Hanna)

Respondenterna vill, menar vi, inte hävda att svårigheterna på arbetsmarknaden endast beror på samhällsstrukturer utan skyller också på sig själva. De resonerar att det de inte kan svenska tillräckligt bra, har ingen erfarenhet, kanske måste de ha mer utbildning, kanske jobbar de i fel bransch, kanske borde de sluta ha schal eller utnyttja möjligheten att flytta till ett annat land för att kunna skaffa arbete. Vi ser att en situation av understimulering påverkar respondenterna genom att de ursäktar sina förhoppningar om en etablering. Som Nesrin säger:

”man vill ha jättemycket av det här livet, man vill gärna åstadkomma jätte, alltså man vill gärna åstadkomma det man drömt om och göra jättemycket, men man får ta ett steg i taget” (Nesrin)

Respondenterna skulle inte rekommendera andra akademiker från Mellanöstern att flytta till Sverige om de klarar sig bra i ursprungslandet. Om man ändå flyttar måste man vara beredd att anpassa sig säger de allihop. Man kan inte förändra den svenska kulturen och man får vara beredd på att få det jobbigt. Att till exempel bära huvudduk i Sverige är ett problem och går inte att kombinera med en karriär i Sverige menar Linda.

Två av respondenterna (Mohammed och Linda) tillhör majoritetsbefolkningen i ursprungslandet. Det verkar som att de har haft svårare att anpassa sig till det svenska samhället och att etablera sig på svensk arbetsmarknad samtidigt som de är mer negativa till flytten. Hanna och Nesrin, som båda är palestinier och statslösa, tycks ha haft lättare att bli positivt inställda till Sverige. Som nämnts i teorikapitlet är erfarenheten av att redan tidigare ha upplevt en situation som där man tillhör en underordnad grupp en potentiellt mildrande faktor vid migration. Alla respondenterna har dock upplevt relativ deprivatation. Denna känsla av förfördelning i förhållande till majoritetsbefolkningen i Sverige syns både i rekommendationen till andra akademiker från Mellanöstern att inte flytta hit och i viljan att barnen ska lämna den förfördelade gruppen genom att "bli svenska".

4.4 Statusförändring

Statusförändringar beror på många faktorer. Det kan vara flytten, utbildningen, den egna familjen, men också möjligheten att etablera sig på svensk arbetsmarknad som påverkar respondenternas status. Alla respondenter upplever ett yrkesstatusfall efter flytten till Sverige.

En förklaring till detta kan vara den sociala status som invandrarna får. Status handlar om erkännande och respekt man tilldelas av andra människor och rör den positionen man får i samhället eller på arbetsmarknaden som avgör, som vi tidigare nämnt den sociala rangordningen (Sennett 2003). Status som ges definieras utifrån bland annat yrke, inkomst, utbildning och etiska bakgrunden man bär på (Turner 1988). Status som människor tilldelas är inte heller permanent utan kan variera över tid och vara bestämd av den sociala rangordningen. Därför kan vi konstatera att invandrares status förändras från ursprungslandet till det nya landet.

Hanna uttrycker att hon var jättestolt i Jordanien. Där arbetade hon som banktjänsteman och det var inte många som hade läst på den nivån på den tiden. Hon blev förvånad när hon kom till Sverige för invandrare bara fick lågstatusjobb så som städare. Statusförändringen var tydlig. Att arbeta som statistiker och utredare har inte samma status som att arbeta som lärare enligt Hanna. Linda anser att hon har lägre status i Sverige på grund av att hon inte har lön och att hennes familj inte tilldelar henne samma status som tidigare. I Libanon fick man högre status och högre lön om man hade studerat på universitet, här är det ingen skillnad mellan akademiker och utbildade. Mohammed känner en stor skillnad från hur det har varit till hur

det är nu. Som ingenjör i Irak får man hög status, man får tjänstebil och hus, men nu är han besviken på hur han blir bemött, i Irak hade han inga problem säger han. Nesrin som resonerade att hon hade större chanser till ett arbete i Libanon, men samtidigt hade låg status på grund av sitt palestinska ursprung, upplever en positiv statusförändring i och med flytten till Sverige. Hon anser att man skall anpassa sig till de värderingar som råder för då kan man få högre status. Statusförändringen har alltså blivit högre än de hon förväntat. Hennes barn kommer att erkännas och respekteras som individer förklarar hon samtidigt som de kommer att ha det lättare att etablera sig på arbetsmarknaden. Samtidigt så har Nesrin upplevt ett statusfall när hon som tonåring flyttade med sina föräldrar från Kuwait till Libanon.

”de försörjde fyra familjer, och så när de flytta till Libanon de kunde inte göra det längre och då upptäcker man hur folk var beroende av en och hur folk tittar på dig på ett annat sätt. När man är i Kuwait man är som kung trots att man jobbar som slav för å försörja familjen och så. Men så fort man, det handlar om status, när man flyttar statusen ändras och då tittar folk på en på ett annat sätt.” (Nesrin)

Vi vill påpeka att tre av respondenterna säger att de hade högre status i ursprungslandet. De var stolta, men blev förvånade och chockade när de i Sverige skulle börja om från grunden eller sadla om hela tiden. Nesrin upplever att i och med att hennes och barnens mänsklighet erkänns kompenserar detta för yrkesstatusfallet och därmed får hon högre status i Sverige. Mohammed och Linda har gett upp tanken på en högre status i Sverige. Linda vill bara flytta från Sverige och Mohammed tänker inte sadla om. Han har en utbildning och det finns inga garantier för etablering bara för att man skaffar sig en ny utbildning. Men vi ser en bild av att alla kvinnorna uttrycker en optimism inför framtiden trots det motstånd de möter.

”det är lika bra att leva i Sverige och anpassa sig och försöka ta det som man får tills man får det man strävar efter” (Hanna)

Slutligen menar vi att den negativa status som invandrare tilldelas kan påverkar individerna negativt. Till slut vill de varken kämpa eller försöka att integrera sig i samhället eller på arbetsmarknaden som i sin tur påverkar samhället negativt. Trots dessa känslor av oro inför arbetslivet upplever vi att dessa invandrare inte har något annat val än att acceptera situationen om inte för sig själva, så i alla fall för barnen.

5 RESUMÉ OCH RESONEMANG

Syfte med vår studie har varit att beskriva hur akademiker med invandrarbakgrund från Mellanöstern har upplevt sina möjligheter till en etablering på svenska arbetsmarknad. Vi ville utifrån deras berättelser se hur de har hanterat sin status i Sverige, men också i ursprungslandet, det vill säga det eller de länder personen vuxit upp i. Vi ville även se vilka konsekvenser etableringen och statusförändringen har medfört. Med hjälp av våra resultat tillsammans med relevant litteratur har vi försökt illustrera hur invandrande akademiker beskriver sin status i Sverige och i ursprungslandet, hur de har hanterat sin status i de olika länderna och eventuellt skillnaden där emellan och hur de upplevde sin etablering på den svenska arbetsmarknaden.

Våra fyra intervjuer visade att respondenterna inte ser att en akademisk utbildning från ursprungslandet ger någon garanti för en etablering på den svenska arbetsmarknaden och det gör inte heller en svensk utbildning. Tre av respondenterna hade vid flytten stora förväntningar till etablering och erkännande på svenska arbetsmarknaden. Respondenterna upplever att det är svårt att få ett kvalificerat arbete samt uppnå hög status, som enligt Sennett handlar om sociala rangordningen i samhället där individerna tilldelas en roll i en hierarkisk ordning. Vi menar att när människor kategoriseras som invandrare får de en faktor som sänker personens status och ger dem mindre möjligheter till ett kvalificerat arbete. Ett par respondenter har försökt kompensera detta genom att skaffa sig mer svensk utbildning medan andra hellre drar in pengar till familjen än skaffar sig en utbildning i Sverige, vilket ändå inte ger någon garanti till jobb enligt dem själva. Bland respondenterna antyds det också att det är lättare för dem att komma in på ett arbete med lägre status som till exempel hemspråkslärare och grundskolelärare än att få arbeta med naturvetenskapliga yrken som har högre status. Lättast är att få okvalificerade arbeten vilket belagts genom tidigare forskning både i Sverige och i andra västländer, där många kvalificerade invandrare arbetar på okvalificerade tjänster.

Varför får då invandrare lägre status på arbetsmarknaden? Olkiewicz' studie menar att det är språket som hindrar från kvalificerade arbeten, vi har anledning att tro att detta inte stämmer eller åtminstone inte är hela förklaringen. Respondenterna diskussioner tyder på att alla har upplevt att människor utgått från att de inte kan svenska och därför har de svårt att få ett kvalificerat arbete. Vi menar att språket kan ses som ett tecken på invandrarskap och påverkar

därigenom status i Sverige. Känslan av skillnader i status mellan Sverige och ursprungslandet handlar om att respondenterna fick status i och med sin akademiska utbildning och sina positioner i yrkeslivet eller respekten från familjen i hemlandet. I Sverige är en akademisk utbildning ingen status i sig utan det kan handla om vad man får i lönekuvertet enligt Linda. Våra respondenter uttrycker att de har större chanser till etablering på svensk arbetsmarknad om de anammar den svenska "kulturen". Vi kan tydligt se att Linda som bär huvudduk har genom sin etniska och religiösa symbol haft svårt att anpassa sig och etablera sig. Hon har inte fått den status som hon själv tycker att hon är värd och därför har hon inte blivit behandlad på ett rättvist sätt. Detta har gjort att hon blivit mer mån om sin egen kultur och den religion hon praktiserar. Vi menar vidare att eftersom Mohammed och Linda tillhör majoritetsbefolkningen i ursprungslandet är det svårare för dem att smälta in och anpassa sig till svenska samhället än för Hanna och Nesrin som ju är statslösa och palestinier.

Respondenternas beskrivningar av statusskillnader mellan de länder där respondenterna bott visar att men familjen har hela tiden varit en statuskälla. Alla respondenterna kompenserar för sitt yrkesstatusfall genom att familj och barn betonas. Vad vi menar är att respondenterna uttrycker att barnen blivit svenskar då de levt större delen av sitt liv i Sverige, vilket uppfattas som något positivt. Respondenterna menar att barnen är duktiga och kan de ta sig förbi de hinder i form av språk och kultur som föräldrarna fastnat på. Detta underlättar för barnens framtida yrkesframgångar och status, både i arbetet och i samhället i övrigt. Denna känsla för barnen gör att respondenterna fortsätter sin kamp på den svenska arbetsmarknaden, trots de problem deras etniska bakgrund har gett dem. I den stress och depression denna kamp ger de finns tröst i att de flesta invandrare går igenom samma process. Intressant att nämna är att handlingsmöjligheter hålls öppna genom att situationen ses som självförvållad. Respondenterna skyller på att svenskunskaperna inte räcker för en etablering, kanske har de inte tillräckligt med erfarenhet, de bör kanske sluta bära huvudduk eller rent av att flytta till ett annat land. Men flytten till Sverige är dock inte enbart negativ. I Sverige finns det inga krig, rättsväsendet är inte korrumpert, det finns yttrandefrihet och demokrati och polisen är inte invånarnas fiender vilket väger upp för respondenterna skall stanna kvar i Sverige. Vi menar att dessa mänskliga rättigheter kan i sig själva upplevas som en statushöjning av en individ som flyttat hit från ett land där detta saknas.

Slutligen vill vi säga att denna studie har givit oss kunskaper om hur akademiska invandrades situation ser ut på arbetsmarknaden samt hur detta påverkar deras integrering i samhället. Studien har även berikat vår förståelse för hur invandrare kämpar för att uppehålla sin status när deras yrkesstatus faller.

En intressant tråd att spinna vidare på gäller skillnaden mellan invandrare som kommer ifrån en situation där de tillhör majoritetsbefolkningen och de som tillhör en minoritet. Med ett större urval skulle denna fråga kunna vidareutvecklas. Har palestinier från Libanon det mindre jobbigt när de flyttar till Sverige än majoritetsbefolkningen från samma land och i så fall varför?

6 LITTERATURFÖRTECKNING

- Aspers, Patrik (2007). *Etnografiska metoder: att förstå och förklara samtiden*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Brown, Rupert (2000). *Group processes: dynamics within and between groups*. 2. ed. Malden, Mass.: Blackwell
- Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1. uppl. Malmö: Liber ekonomi
- Dahlström, Carl (2007) "Modeller för invandrapolitik" i: Hjerm, Mikael & Peterson, Abby (red.). *Etnicitet: perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups utbildning
- Darvishpour, Mehrdad (2004). *Invandrarkvinnor som bryter mönstret: hur maktförskjutningen inom iranska familjer i Sverige påverkar relationen*. 1. uppl. Malmö: Liber
- Heath, Anthony F. & Cheung, Sin Yi (2007). *Unequal chances: ethnic minorities in Western labour markets*. Oxford: Oxford University press
- Hogg, Michael A & Vaughan, Graham M. (2008). *Social psychology*. 5. ed. Harlow: Prentice Hall
- Hjerm, Mikael & Schierup, Carl-Ulrik (2007) "Integration och arbete" i: Hjerm, Mikael & Peterson, Abby (red.). *Etnicitet: perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups utbildning
- Jenkins, Richard (2008). *Rethinking Ethnicity: Arguments and explorations*. London: Sage publications
- Jonsson, Jan (2007) "The Farther They Come, the Harder They Fall? First- and Second-Generation Immigrants in the Swedish Labour Market" i: Heath, Anthony F. & Cheung, Sin Yi (red.). *Unequal chances: ethnic minorities in Western labour markets*. Oxford: Oxford University press
- Min, Pyong Gap (2001) "Changes in Korean Immigrants' gender role and social status, and their marital conflicts" i: Sociological forum Vol. 16 No. 2 (juni 2001).
- Nyberg, Eva (1989). *Att påbörja en ständig resa: om invandrarfamiljers kulturella relationer*. Stockholm: Omsorgsnämnden, Stockholms läns landsting
- Olkiewicz, Eva (1990). *Invandrarfamiljer i förändring: en studie över finska och jugoslaviska invandrarungdomar och deras föräldrar*. Diss. Stockholm : Univ.
- Peterson, Abby & Ålund, Aleksandra (2007) "Etniciteter: Ras, kön, klass, identitet och kultur" i: Hjerm, Mikael & Peterson, Abby (red.). *Etnicitet: perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups utbildning

De los Reyes, Paulina (2007) "Intersektionella perspektiv på etniska relationer" i: Hjerm, Mikael & Peterson, Abby (red.). *Etnicitet: perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups utbildning

Schierup, Carl-Ulrik (2007) "Migration och välfärdsstat" i: Hjerm, Mikael & Peterson, Abby (red.). *Etnicitet: perspektiv på samhället*. Malmö: Gleerups utbildning

Sennett, Richard (2003). *Respect in a world of inequality*. New York: W. W. Norton & Company

SOU 2006:79. Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering (2006). *Integrationens svarta bok: agenda för jämlikhet och social sammanhållning : slutbetänkande*. Stockholm: Fritze

Turner, Bryan S. (1988). *Status*. Milton Keynes: Open University Press

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

http://vr.se/download/18.7f7bb63a11eb5b697f3800012802/forskningsetiska_principer_tf_2002.pdf

Bilaga 1: Intervjuguide

Interguiden presenterar intervjuens fyra teman. Utifrån dessa uppmuntras respondentens berättelse med följdfrågor. Mellanöstern ersätts vid intervju med respondentens ursprungsland.

Livshistoria och bakgrund

Vill du berätta om dig själv och din familj?

Status i ursprungslandet

Hur är det att vara akademiker i mellanöstern?

Status i Sverige

Hur är det att vara akademiker i Sverige?

Statusförändring och skillnad

Upplever du att du blir bemött annorlunda i Sverige än i mellanöstern?

Har du haft nytta av din utbildning i Sverige?

Hur ser du på framtiden?

Avslutning

Med den erfarenhet du har idag, skulle du rekommendera andra akademiker från mellanöstern att flytta till Sverige?

Är det något du vill ta upp som vi inte pratat om ännu?

Bilaga 2: Introduktionsbrev

Tack för ditt bidrag. Det är av stort värde för att vi, Houda och Tobias, skall kunna genomföra vår undersökning för vårt examensarbete.

Med ditt bidrag, och några till, hoppas vi kunna skapa en bättre förståelse för hur individer med akademisk utbildning från mellanöstern har en chans att få ett arbete i Sverige likvärdig de kvalifikationer man bär på samt hur ett sådant likvärdigt arbete lättare kan skapa integrering och erkännande i samhället.

Intervjuerna genomförs av Houda och Tobias som kommer att analysera informationen som ges för att kunna presentera ett resultat i form av berättelser. Intervjupersonerna kommer att kunna ta del av de övergripande resultaten om så önskas. Det kommer inte synas vilka dessa fyra akademiker är eller vilken information som ges om inte intervjupersonerna godkänner detta. Endast vi två som arbetar med materialet har tillgång till dessa berättelser.

Vi önskar spela in samtalet under intervjun för att få hög kvalité på undersökningen när man inte glömmer något som intervjupersonen säger då man har det inspelat. Intervjun kan ta upp till en timme.

Om du har några frågor eller synpunkter vad gäller intervjun, dess frågor eller något annat är du välkommen att kommentera dessa.

Tack för din medverkan

Houda Omarain

Tobias Eriksson